

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

VENEDİK’TE DEMARŞI (1172-1797)

Venedik Cumhuriyeti’nde Devlet Başkanı’nın (Doçe’nin) Seçiminde Kura Usulü (+ Yüksek Çoğunluk Oylaması) ve Görev Süresi Sınırlaması Uygulaması*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof. Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Serdar YAY

Doç.Dr.

İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: serdar.yay@idu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-8726-744X

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Bu çalışma 2023 yılında yayınlanması için Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi’ne gönderilmiştir. Fakat yaklaşık bir yıllık hakem sürecinin ardından editör ve yayın kurulu hakemlerin RED görüşleri doğrultusunda makalenin yayınlanmasının uygun olmadığı kararı tarafımıza tebliğ etmişlerdir. Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi yayın kurulu tarafından belirlenen iki hakemin çalışmamız üzerinde yapıcı eleştiriler yapmak yerine oldukça tahkir edici ifadeler kullanmaları ve gönderdiğimiz metin üzerinde aşağılayıcı karalamalar yapmaları bizi fazlasıyla üzmüştür.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atıf (APA): Aktan, C. C. & Yay, S., (2025), Venedik’te Demarşı (1172-1797) Venedik Cumhuriyeti’nde Devlet Başkanı’nın (Doçe’nin) Seçiminde Kura Usulü (+ Yüksek Çoğunluk Oylaması) ve Görev Süresi Sınırlaması Uygulaması, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 17 (1): 1-33.

Öz

Makalede Venedik Asilzadeleri adı verilen aristokrat ailelerden oluşan ve yasama organı olarak görev yapan Büyük Venedik Konseyi tarafından Venedik Devlet Başkanı olan Doçe'nin seçilme usulü incelenmektedir. Venedik Cumhuriyeti'nde Venedik Devlet Başkanı (Doçe) 1268'den Cumhuriyet'in sona erdiği 1797'ye kadar kura usulü ve buna ilave olarak yüksek çoğunluk oylama kuralı (nitelikli çoğunluk kuralı) ile seçiliyordu. Devlet Başkanı seçiminin iki temel özelliği bulunuyordu. Önce Büyük Venedik Konseyi'nden bir delege havuzu kurayla seçiliyor ve daha sonra süper çoğunluk oylama kuralı yoluyla destekleniyordu. Venedik Cumhuriyeti'nde bu karma seçim sisteminin uygulanmasının ana sebebi Büyük Konsey'de oluşabilecek ittifaklara, gizli anlaşmalara, kayırma ve kollama gibi yolsuzluklara izin verilmemesi olarak izah edilebilir. Venedik Cumhuriyeti'nde yaklaşık 500 yıl tatbik edilen sortisyon yönteminin tamamlayıcısı rotasyon uygulamasıydı; muhtelif kamusal makamlarda görevde kalma süresi ve tekrar seçilebilme hakkı sınırlandırılmış bulunuyordu.

Anahtar Kelimeler: Venedik Cumhuriyeti, Kura ile Seçim, Sortisyon, Rotasyon, Demarşi
Alan Tanımı: Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Kamu Tercih

DEMARCHY IN VENICE (1172-1797)

Lot-Based Elections and Supermajority Rule to Choose the Doge and the Practice of Term Limit in the Republic of Venice

Abstract

This article aims to explore the procedure for selecting the Doge by the Maggior Consiglio, served as the legislative body which consists of aristocratic families called Venetian Nobility in the Republic of Venice. The President of Venice (Doge) was elected by lot (+ the supermajority voting rule) from 1268 until the end of the Republic in 1797. The election had two main features. First a pool of delegates from the Great Council of Venice (Maggior Consiglio) were chosen by lot, and then they were voted in a single winner election with supermajority voting rule. The main reason for the implementation of this mixed election system in the Republic of Venice can be explained as not allowing log-rolling, back-channel deals, bribery, corruption etc. that may occur in the Grand Council. In this paper, the sortition and rotation system implemented in the Republic of Venice for approximately 500 years is examined. The complement of the sortition method applied in the Republic of Venice was the rotation practice. In the Republic of Venice, the term of office and the right to be re-elected in various public offices were limited.

Key Words: Venice Republic, Election by Lot, Sortition, Rotation, Demarchy
JEL Codes: N43, O43, P48

1. GİRİŞ

“Venedikliler doğaları gereği diğer insanlardan daha erdemli değillerdir, fakat onları erdemli kılan kurumlara sahip olmuşlardır.”²

John Greville Agard Pocock

Bugün dünyada belki de insan eliyle inşa edilmiş ve dizayn edilmiş en görkemli şehirlerden birisi Venedik’tir. Venedik şehrini kuranlar sadece Venedik Lagünü’nde birbirinden kanallarla ayrılmış ve köprülerle bağlanan yüzün üzerindeki adanın üzerine bir yerleşim yeri inşa etmenin çok ötesinde hayranlık uyandıracak bir siyasi rejim ve yönetim sistemi oluşturmuşlardır. Venedik’i bugünkü hale taşıyan Venediklilerin bundan yaklaşık 1000 küsur yıl öncesinde inşa ettikleri kurallar ve kurumlardır. Yukarıda Pocock’tan yaptığımız *“Venedikliler doğaları gereği diğer insanlardan daha erdemli değillerdir, fakat onları erdemli kılan kurumlara sahip olmuşlardır”* sözünü bir değil birkaç kez okumalı ve bugünkü Venedik’in doğal güzelliğini, mimarisini, sanat eserlerini değil, aynı zamanda o yıllarda oluşturulan eşsiz yönetim sistemini de anlamak gerekir.

Yaklaşık on üç asır önce kurulan ve asırlar boyunca ayakta kalmayı başarabilmiş Venedik Cumhuriyeti’nde sadece *“kanallar”* değil, *“kurumlar”* (institutions) inşa edilmiştir. Devlet Başkanı olarak görev yapan Doçe’nin seçilmesi ve atanmasında benimsenen kura usulü (sortisyon), onu tamamlayan *“yüksek çoğunluk”* oylaması ve buna ilave olarak yöneticilik makamlarında görev süresi sınırlaması (rotasyon) uygulaması gerçekten sadece bir akıl değil, hayranlık uyandıracak bir erdemlin ürünleridir.

Bu çalışmada Venedik Cumhuriyeti’nde 12. Yüzyılda başlatılan ve Venedik Rönesansı döneminde iyileştirmeler yapılarak uygulanan Doçe’nin seçimi ve görev süresi sınırlaması konusu incelenmektedir. Burada şu hususu not etmekte yarar görüyoruz. Avrupa’da Orta Çağ sonrasında eğitim, kültür, bilim, sanat, mimari alanlarında yenilenme dönemi yaşayan Venedik Rönesansı’nın yönetim

² *“Venetians are not inherently more virtuous than other men, but they possess institutions which make them so.”* (Pocock, 1975: 324).

Not: Pocock’un sözleri şu kaynaktan aktarılmaktadır: (Smith & Al-Bawwab, 2017: 2).

(governance) modeli bugüne değin siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında çalışan çok az sayıda araştırmacı tarafından inceleme konusu yapılmıştır.³

2. LA SERENISSIMA: SÜKÛNET ve HUZUR DOLU KENT-DEVLETİ

*"Şehir inşa etmenin imkânsız olduğu bir yere şehir inşa etmek başlı başına bir deliliktir, ama orada şehirlerin en zarif ve en görkemlisinden birini inşa etmek dahiyane deliliktir."*⁴

Alexander Herzen

Venedik Cumhuriyeti'nde devlet başkanının seçimi ve atanması konusunu ele almadan önce genel olarak Cumhuriyet'in kurulmasına uzanan önemli tarihsel gelişmeleri ve ayrıca başlıca devlet kurumlarını kısaca özetlemekte yarar görüyoruz. Venedik Cumhuriyeti'nin kuruluşundan başlayarak önemli bazı gelişmeleri řu şekilde özetleyebiliriz.⁵ (Tablo-1)

Doçe II. Vitale Michiel, Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'un, Bizans İmparatorluğu'nda yaşayan Venediklileri esir alması sonucu çıktığı sefer sonucunda başarısız olmuştur. Onu bu başarısız seferin sorumlusu görenlerin başlattığı ayaklanma sonucu Doçe II. Vitale Michiel 28 Mayıs 1172 tarihinde öldürölmüştür.

³ Türkçe'de bugüne değin Venedik Cumhuriyeti'nde uygulanan kura usulü ve görev süresi sınırlaması konusunda değil bir kitap, tek bir makale dahi kaleme alınmadığı tespitini burada not etmekte yarar görüyoruz. Emek vererek üzerinde çalıştığımız makalenin daha derin tarihsel okumalarla zenginleştirilmesi gerektiğinin farkındayız ve tarihi kaynakların aktarımları konusunda eksikliklerimizin var olabileceğini peşinen kabul ediyoruz. 7. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında İtalya Yarımadası'nda kabaca bugünkü Venedik şehri sınırlarında hüküm sürmüş olan Venedik Cumhuriyeti'nin tarihi açıktır ki derin bir tarih bilgisine ve orijinal kaynaklardan kapsamlı okumalara dayalı olmalıdır. Türkçe literatürde tek bir kaynağın bile olmadığı, İngilizce literatürde ise sınırlı kaynakların bulunduğu bir konuda emek vererek yaptığımız çalışmanın bu çerçevede değerlendirilmesini not etmek istiyoruz.

⁴ Rus yazar Alexander İvanoviç Herzen'in Venedik hakkında bu çok bilinen sözünü řu kaynaktan aktarıyoruz. "Images of Venice", <https://imagesofvenice.com/quotes-about-venice/> İnternet üzerinden yaptığımız araştırmada orijinal kaynağa ulaşamadığımızı not etmekte yarar görüyoruz.

⁵ Açıklamalarımızı başlıca řu kaynaklardan yararlanarak özetliyoruz: Bernard, 1997; Norwich, 1982; Madden, 2012; Kershen, 2021.

Tablo 1: Venedik Cumhuriyeti'nde Önemli Tarihsel Gelişmeler

	Yıl	Olay ve gelişmeler
1	1172	Doçe'nin suikastle öldürülmesinin ardından Doçe'nin seçilme usulü konusunda reform adımları atılması.
2	1172	Büyük Konsey'in (Maggior Consiglio) kurulması
3	1268	Doçe Lorenzo Tiepolo'nun kura ve kaliteli çoğunluk oylaması ile seçimi.
4	1310	Onlar Konseyi (Council of Ten) kurulması
5	1380	10 Savi Grandi ve Doçe'den oluşan Collegio'nun kurulması.
6	1797	Napolyon'un Venedik'i ele geçirmesi ve Büyük Konseyi lağvetmesi.

Kaynak: Tablo Venedik Cumhuriyeti üzerine yazılmış bazı temel kaynaklar üzerine yaptığımız okumalar sonrasında tarafımızca oluşturulmuştur. Bkz. Cozzi, 1973, Norwich, 1989; Finlay, 1980, Horodowich, 2009, Madden, 2012.

Venedik'te Doçe'lerin söz konusu makamı mirasla gelen bir monarşiye dönüştürme hırsı, diğer soylu ailelerin şiddetli direnci ile karşılaşmıştır. Bu nedenle tıpkı Doçe Michiel gibi suikaste kurban gitmiş, infaz edilmiş veya görevden alınmış Venedik Doçe'leri olmuştur. Doçe'nin suikasta kurban gitmesi Venedik anayasasında köklü reformların gerçekleşmesine sebep olmuştur. Söz konusu vahim olay üzerine herhangi bir Doçe'nin meclis üyelerinin rızası olmadan Venedik'i ilgilendiren bir girişimde bulunmasını engelleyecek kararlar alınmıştır.

1172 tarihinde *Arengo* adı verilen halk meclisi yerine *Maggior Consiglio*, yani Büyük Konsey oluşturulmuştur. Kurulduğu tarihten 1797 tarihine kadar Venedik Cumhuriyeti'nin en üst siyasi organı olarak görev yapan *Maggior Consiglio* birçok siyasi makamı ve Cumhuriyeti yöneten üst düzey konseyleri seçmekten, yasalar çıkarmaktan, yargı denetimini yapmaktan ve kamu görevlilerini atamaktan sorumlu olan ana siyasi meclis konumunda idi. Reformlar ile birlikte meclis üyelerinin sayısı artırıldı, *Maggior Consiglio*'nun başta altmış üyeden oluşan

sayısı zamanla genişlemiş, iki bin'in üzerinde ve hatta bazen neredeyse üç bin üyesi olmuştur (Seindal, 2023).

Doçe'ler 1268 yılından Venedik Cumhuriyeti'nin sonuna kadar hem seçim hem de kura yöntemi ile Maggior Consiglio'da seçilirdi. Bir anlamda Venedik Parlamentosu'nu oluşturan Maggior Consiglio Venedik anayasasının en önemli ögesi idi.

1268 yılında Doçe Reniero Zeno'nun ölümünden sonra Lorenzo Tiepolo 23 Temmuz 1268'de 41 kişiden en az 25 kişinin oyu ile Doçe seçildi. 1268'de Doçe seçimleri için getirilen yeni düzenlemeler, 1797'de Venedik Cumhuriyeti'nin sonuna dek yürürlükte kalmıştır (Brown, 1895: 150-151).

Doçe Pietro Gradenigo tarafından 1310 yılında kurulan *Consiglio dei Dieci* (Onlar Konseyi), önceleri geçici bir organ olarak oluşturulmuş, 1455 yılında ise resmi olarak kalıcı bir organ haline gelmiştir. Consiglio dei Dieci, Maggior Consiglio tarafından bir yıllık sınırlı bir süre için seçilen on aristokrat yargıçtan meydana gelmekte idi ve ilk başta iç güvenlikten sorumlu resmi bir kurum olarak teşkil etse de zaman içerisinde çok daha fazla yetkiler kazanmıştır.

1 Mayıs 1797 tarihinde Napolyon Bonapart Venedik Cumhuriyeti'ne savaş ilan etti. Napolyon Bonapart'ın Venedik ordusunun tamamen silahsızlanması, tersanenin devredilmesi ve Venedik anayasasının feshedilmesi gibi birçok talebi Maggior Consiglio'nun 12 Mayıs 1797 tarihli son oturumunda tartışıldı. Aynı zamanda Venedik Cumhuriyeti'nin son Doçe'si de olan Lodovico Manin'in akıttığı gözyaşları ile de tarihe geçen oturumda Maggior Consiglio ezici bir çoğunlukla kendini feshedip Venedik Cumhuriyeti'nin sona erdirilmesine karar verildi. Maggior Consiglio'nun son toplantısından dört gün sonra 16 Mayıs 1797 tarihinde Napolyon Bonapart şehri işgal etti ve Avusturya'ya devretti. Böylelikle Venedik Cumhuriyeti'nin bin yıldan uzun süren bağımsızlığı da sona erdi.

3. VENEDİK CUMHURİYETİ'NDE YÖNETİM SİSTEMİ ve KURUMLAR

*“Venedik Cumhuriyeti eşsiz hükümet sistemi idi... sertti, sıkı bir disiplin ve kurallara bağlıydı, fakat tüm [Avrupa hükümetlerinden] daha iyi bir hakkaniyet ve adalet siciline sahipti.”*⁶
Julius Norwich

Bu bölümde İtalyan düşünür Niccolò Machiavelli'nin “*unutulmaz*”⁷ olarak nitelendirdiği Venedik Cumhuriyeti'nin önemli kurumlarını geliştirdiğimiz bir şekil üzerinde açıklamaya çalışacağız.⁸ Hiyerarşik bir piramit şeklinde oluşturulan siyasi rejimin en aşağısında Doçe'yi ilk aşamada seçmekle yetkilendirilmiş Halk Meclisi (Concio/Arengo) ve en tepesinde ise Devlet Başkanı olarak görev yapan Doçe yer almaktaydı. Venedik Cumhuriyeti'ni yöneten Doçe ve üst düzey konsey üyelerini seçme, yasalar çıkarma ve yargı denetimini yürütmekten sorumlu ana siyasi meclis Büyük Konsey (Maggior Consiglio) olarak adlandırılmıştı. Doçe'nin karar ve eylemlerini denetlemekle görevli Dukul Konsey (*Minor Consiglio*), Pregadi ve 10'lar Konseyi diğer önemli kurumlardı.

3.1. Concio (Arengo)

Concio ya da Arengo başlangıçta Bizans İmparatorluğu'nun bir parçası olan Venedik Kenti'nde Bizans İmparatoru'nun halka Doçe seçme hakkını resmen verdiği 742 yılı ile 1423 yılları arasında görev yapan bir Halk Meclisi idi. Concio/Arengo yalnızca yasaları onaylamak ve yeni bir Doçe seçmek için toplanırdı. Bu kurum aynı zamanda Venedik Cumhuriyeti'nin, imparatorların elinden çıkıp yerel halkın önde gelen temsilcilerine, yani Doçe'lerin yönetimine geçmesinde önemli rol oynayan bir kurum idi.

⁶ “Her unique system of government... was stern, occasionally even harsh... but [overall it had a] better record of fairness and justice than any other [European government].” (Norwich, 1982).

İnternet arşivinden yararlandığımızdan sayfa numarası veremiyoruz.

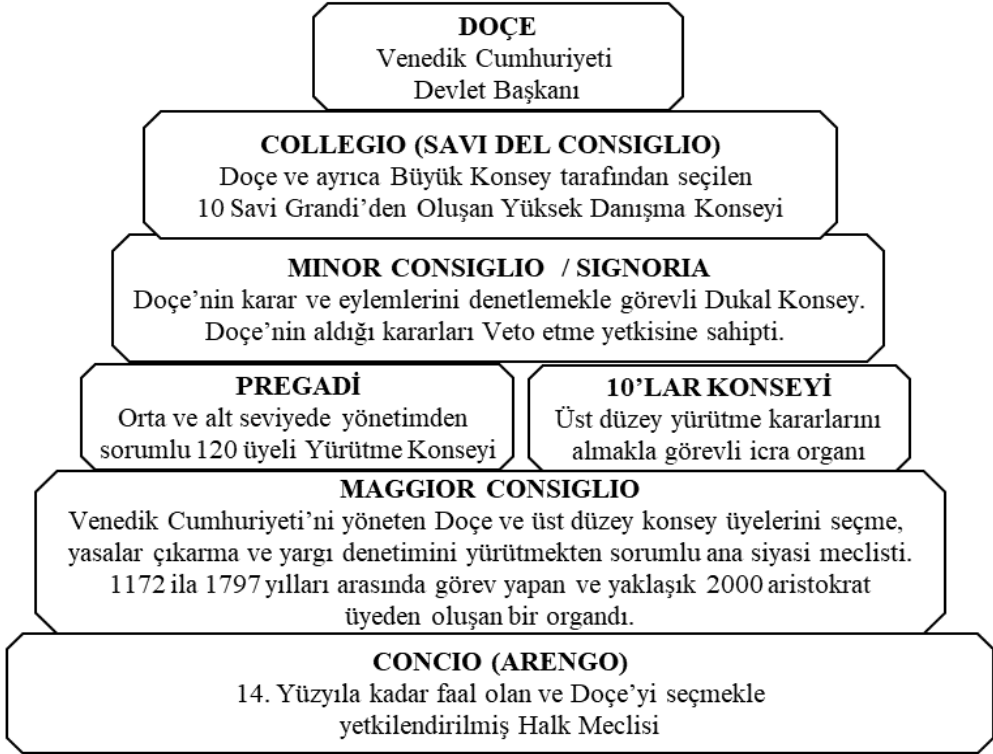
Bkz. <https://archive.org/details/historyofvenicef0000wiel>

⁷ Machiavelli, 1532 tarihli *Istorie Fiorentine* (Floransa Tarihi) isimli eserinde Venedik Cumhuriyeti'nden “*unutulmaz*” olarak bahseder. Ayrıntılı bilgi için bkz.: (Machiavelli, 2022: 600).

⁸ Açıklamalarımızı başlıca şu kaynaklardan yararlanarak özetliyoruz: Wiel, 1901; Norwich, 1982; Robbert, 2004; Larivière & Salzberg, 2013; Siendal, 2023; Aktan & Ekinci, 2022.

Venedik'te, diğer İtalyan devletlerinde de olduğu gibi en zengin ve en güçlü adamlar Doçe tarafından yönetilen Concio/Arengo'da söz sahibi olurdu. Dolayısıyla hizmetçilerin, işçilerin, denizcilerin, hamalların, balıkçıların, kölelerin, dilencilerin vb. Concio/Arengo'ya üyeliği söz konusu değildi (Larivière & Salzberg, 2013: 778).

Şekil 1: Venedik Cumhuriyeti'nde Yönetim Organları

Kaynak: Şekil Venedik Cumhuriyeti üzerine yazılmış bazı temel kaynaklar üzerine yaptığımız okumalar sonrasında tarafımızca oluşturulmuştur. Bkz. Cozzi, 1973, Norwich, 1989; Finlay, 1980, Horodowich, 2009, Madden, 2012.

3.2.Maggior Consiglio

1172 tarihinde kurulan Maggior Consiglio'nun ana işlevi Doçe'nin seçilmesi olmakla birlikte devletin tüm meselelerinin görüşüldüğü ve karara bağlandığı temel siyasi bir meclis konumunda idi. Tıpkı Concio/Arengo'da olduğu gibi Venedik Cumhuriyeti'nin en zengin ve güçlülerinin hâkim olduğu bir konsey idi. Venedik Cumhuriyeti'nde yalnızca Maggior Consiglio'dakiler devlet meselelerinde söz sahibi olurdu. Şehrin nüfusu yaklaşık iki yüz bin civarındaydı ve Maggior Consiglio'da normalde iki binin üzerinde ve bazen neredeyse üç bin üye olduğu göz önünde bulundurulduğunda, devletin yönetimi tam anlamıyla nüfusun yaklaşık % 1'inin elinde idi (Seindal, 2023).

Maggior Consiglio 25 yaşına gelmiş prestij ve zenginlik sahibi erkek soylular sınıfının (*nobili*) toplandığı bir yerdi. Bu sınırlama yaklaşık 244 ailenin Maggior Consiglio'da temsili anlamına geliyordu. 1381 yılına kadar yeni bir ailenin üyeliğine izin verilmemişti. Sonrasında ise çok az sayıda aile Maggior Consiglio'ya dahil edildi. Esasen, Maggior Consiglio Venedik Cumhuriyeti'nin en belirgin özelliklerini barındırıyordu. Bu özelliklerden en belirginini bir ailenin ya da aileye mensup soyun bu sınıfa aidiyetinin kalıcı olmasıydı. Böylece, gelecekte siyasi gücün hangi ailelerin tekeline alınacağına imkân tanınmış oluyordu. Bu durum vatandaşlar (*cittadini*) arasında sık sık gerilim yaşanmasına neden oluyordu. Seçim hileleri ve entrikalarının önüne geçmek için 1268 reformları ile birlikte Doçe seçimleri yine Maggior Consiglio'da yapıldı, ancak seçim süreci oldukça karmaşık, uzun süren kura ve oylama yöntemlerinden oluşmaktaydı. 28 Şubat 1297'de Maggior Consiglio'ya üyeliğin düzenlendiği reform (*Serrata del Maggior Consiglio*) ile üyelik tamamen irsi-ailevi hale geldi ve yalnızca önceki dört yılda konseyde bulunanların torunları konsey üyesi olabildi (Kerшен, 2021: 47-45).

Venedik Cumhuriyeti'ni yöneten Doçe, Maggior Consiglio tarafından ömür boyu görevde kalması için seçiliyordu. Venedik Doçe'si çok güçlü olsa da, Maggior Consiglio'daki değişiklikler ve alınan kararlar nedeniyle gücü zamanla azaldı. Maggior Consiglio yukarıda da değinildiği gibi güçlü ailelerin oluşturduğu çekirdek bir grubun siyasi gücü tekelleştiren dar bir elitin kontrolündeydi. Maggior Consiglio ayrıca çeşitli yasama ve yürütme faaliyetleri olan iki alt konseyin (Pregado ve Consiglio dei Quaranta) üyelerini de seçiyordu. Ayrıca üye sayısı ikiden altıya çıkan Minor Consiglio üyelerini de Maggior Consiglio seçiyordu. Maggior Consiglio zamanla Doçe'nin gücünü sınırlandıran kararlar aldı ve bu sınırlamalar sürekli arttı. Başlangıçta Büyük Meclis'in yani Maggior

Consiglio'un üyeleri bir yıllığına seçiliyorlardı. Ayrıca Maggior Consiglio üyelerinden kurayla seçilen bir aday komitesi her yıl Maggior Consiglio'ya yüz yeni aday üye sunuyordu. Ancak 28 Şubat 1297'de Maggior Consiglio tarafından onaylanan ve Maggior Consiglio'ya üyeliği düzenleyen reform (*Serrata del Maggior Consiglio*) ile üyelik tamamen irsi-kalıtımsal-ailevi hale geldi ve yalnızca önceki dört yılda konseyde bulunanların torunları konsey üyesi olabildi.

3.3.Pregadi ve Consiglio dei Dieci

Pregadi 1229 tarihinde vergilendirme, ticaret, dış politika ve askeri operasyonlarla ilgili kararnameyi müzakere etmek üzere Maggior Consiglio tarafından seçilen altmış kişilik seçkin bir grup ile oluşturulmuş ana müzakere organıydı. Üye sayısı zamanla üç yüze ulaşan bu konsey, 14. yüzyılın sonlarına doğru *Senate* (Senato) olarak anıldı. Zamanla tıpkı üye sayısı gibi etkisi de genişleyen *Pregadi* geniş yasama ve yönetim yetkilerinin yanı sıra yargısal niteliklere de sahip Venedik Cumhuriyeti'nin büyük bir meclisi konumuna ulaştı.

1310 yılında kurulan *Consiglio dei Dieci* (Onlar Konseyi) ise 1797 yılına kadar Venedik Cumhuriyeti'nin başlıca yönetim organlarından biridir. Başlangıçta iç güvenlikten sorumlu geçici bir kurum olarak oluşturulan Onlar Konseyi zamanla çok daha fazla yetki kazanarak güçlü hale geldi. Dışişleri, istihbarat, askeriye ve yargı süreçlerinde de etkili bir organ vasfını kazandı. 1539 yılında *Consiglio dei Dieci*'de devlet güvenliğine yönelik tehditlerle ilgilenmek üzere üyeler arasından seçilen üç yargıçtan oluşan bir mahkeme olan *Inquisitori di Stato* (Devlet Engizisyonu)' nun kurulması ile birlikte Konsey hem Venedik Cumhuriyeti'nde hem de ülke dışında büyük bir casus ve muhbir ağı oluşturdu. Bununla birlikte 16. yüzyılda Onlar Konseyi'nde çok hassas konular hakkında görüşmelerin yapılması ve devlet soruşturmalarının çok gizli bir şekilde yürütülmesi ile birlikte Venedik Cumhuriyeti'nin en gizemli kurumu haline geldi.

3.4.Minor Consiglio / Signoria

1143 yılında kurulan, Doçe'ye yardımcı olmak ve danışmanlık yapmak üzere görev yapan *Minor Consiglio* (Dukal Konsey), Venedik Cumhuriyeti'nin 6 farklı bölgesinden (Santa Croce, San Polo, Dorsoduro, Canareggio, San Marco ve Castello) birer temsilciden oluşmaktaydı (Kershen, 2021: 48). Doçe'lerin güç ve yetkilerini keyfi ve sınırsız kullanmalarına karşı adeta Venediklilerin özgür ruhu ile oluşan bu küçük konseye Doçe'nin akrabalarının veyahut yaşadıkları bölgede en az altı aydır ikamet etmeyen kimseler seçilemezdi.

3.5.Savi del Consiglio

Doçe ile birlikte Maggior Consiglio tarafından seçilmiş on *Savi Grandi*'den oluşan *Savi del Consiglio* (Bilgeler Konseyi) Venedik Cumhuriyeti'nin en eski anayasal organlarından biri olup görevi Maggior Consiglio'nun çalışmalarını hazırlamak ve koordine etmektir. 1380 yılında Venedik Cumhuriyeti'nin kalıcı ilk kurumu olarak da tarihe geçen *Savi del Consiglio* aynı zamanda Venedik anayasasının en görkemli kurumu idi.

3.6.Doçe

Doçe (Doge) Venedik Cumhuriyeti'nde en üst düzeyde yetki sahibi olan devlet başkanına verilen isimdir. Doçelik dini, sivil ve askeri şef olarak kabul edilen bir makamdır. Ömür boyu görevde kalan Doçe Venedik'in Bizans İmparatorluğu'na bağlı olduğu dönemde oluştu. Paolo L. Anafesto 697 yılında Doçe seçilen ilk asılzade oldu. 1172 yılından itibaren Doçe'ler Büyük Konsey tarafından seçilirdi. İlk kez 1268 yılında Doçe Lorenzo Tiepolo'nun seçiminden Venedik Cumhuriyeti'nin Napolyon tarafından fethine kadar Doçe'ler hem seçim hem de kura yöntemi ile Büyük Konsey tarafından seçilmekteydi. Son Doçe olan Ludovico Manin Napolyon 1797'de Venedik Cumhuriyeti'ni fethettiğinde tahttan indirildi.

4. VENEDİK CUMHURİYETİ'NDE DOÇE'NİN KURAYLA SEÇİMİ

“Venedik Tarihi, kalıcılık ve istikrar açısından Avrupa'da eşi benzeri olmayan bir Devletin tarihidir. (...) Voltaire Dictionnaire Philosophique'de şöyle yazmıştır: ‘Venedik on bir yüzyıl boyunca bağımsızlığını korumuştur ve kendini sonsuza dek koruyacağıma inanıyorum.’”

Thomas Okey

1268 tarihinde gerçekleşen reformlar ile birlikte Venedik Cumhuriyeti'nde Doçe seçimleri hem kura hem oylama yönteminden oluşan uzun bir süreç sonrasında belirlenmekteydi. Karmaşık süreci bir şekil üzerinden kısaca şu şekilde özetleyebiliriz. (bkz. Tablo-2 ve Şekil-2)

⁹ (Okey, 1910), Online tam metine erişim için bkz. <https://www.gutenberg.org/files/41209/41209-h/41209-h.htm>

İlk olarak *Consiglio dei Quaranta* (Kırklar Konseyi)'nin en genç üyesi Aziz Mark Bazilikası'na (Basilica di San Marco) gider ve orada yürüyen küçük yaştaki çocuklardan birisini rastgele seçerek Maggior Consiglio toplantısının yapıldığı salona getirirdi. Konsey'de büyük bir disiplin ve sessizlik olurdu. Herkes "Ballottaggio" adı verilen kura ile seçim usulünün bir an önce başlamasını sabırsızlıkla beklerdi. Şans eseri seçilen ve "Ballottino" adı verilen bu küçük çocuk Venedik Cumhuriyeti'nin kaderini belirleyecek bir kura usulünün ilk aşamasını başlatacak bir rol üstlenirdi. Ballottino'ya önünde duran ve adeta bir oyun parkına benzeyen ilginç araçlar ve gereçlerin içinden ard arda "ballotta" adı verilen 30 tane top çekmesi istenirdi. Her seçilen topun işaret ettiği tahtalarda yazılı olan Venedikli asılzade potansiyel bir Doçe adayı idi. Başka bir ifade ile Maggior Consiglio'nun yaşlı Venedik asılzadelerinden seçilen kişi daha sonraki süreçlerde şansını yaver giderse, aynı zamanda kura ile seçilmiş adayların takdirini ve onayını alırsa son aşamada Venedik Doçe'si unvanına sahip olurdu.¹⁰ (Aktan ve Yay, 2023).

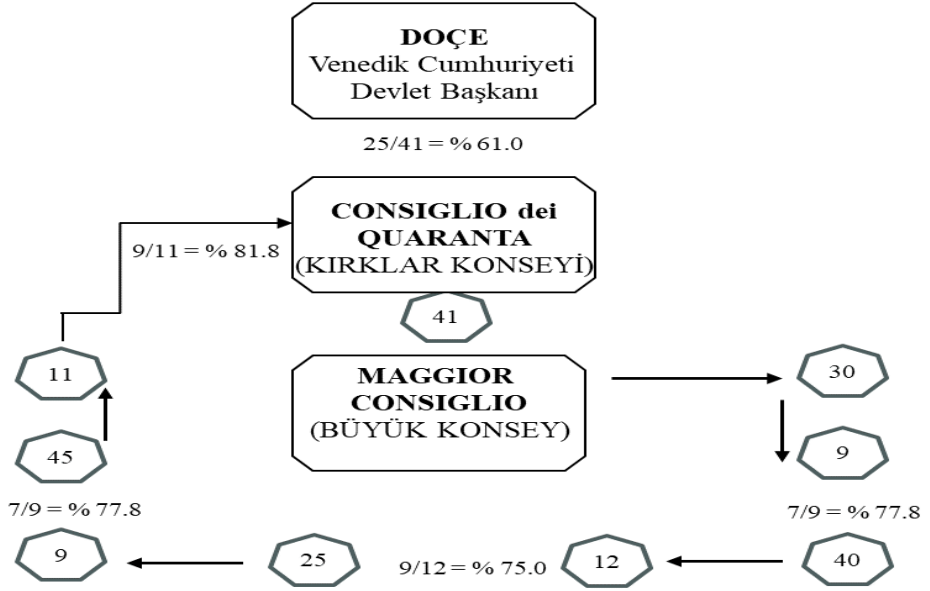
Tablo 2: Büyük Konsey ve Kırklar Konseyi Tarafından Yönetilen Seçim Süreci

Aşama	Üye Sayısı	Süreç: Kura ile seçim + kaliteli çoğunluk oylaması	Gerekli nitelikli çoğunluk
1	30	Büyük Konsey tarafından kura ile seçilen 30 kişi	
2	9	30 kişi arasından kura ile seçilen 9 kişi	
3	40	9 kişi tarafından yapılan oylama ile seçilen 40 kişi	7/9 = % 77.8
4	12	40 kişi arasından kura ile seçilen 12 kişi	
5	25	12 kişi tarafından yapılan oylamada seçilen 25 kişi	9/12 = %75.0
6	9	25 kişi arasından kura ile seçilen 9 kişi	
7	45	9 kişi tarafından yapılan oylamada seçilen 45 kişi	7/9 = % 77.8
8	11	45 kişi arasından kura ile seçilen 11 kişi	
9	41	11 kişi tarafından yapılan oylamada seçilen 41 kişi	9/11 = % 81.8
10	1	41 kişi tarafından yapılan Doçe seçimi	25/41= % 61.0

Kaynak: (Coggins & Perali, 1998: 709-723)'deki açıklamalardan yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

¹⁰ (Lote, 2013), Ayrıca bkz. Aktan ve Yay, 2023.

Şekil 2: Büyük Konsey ve Kırklar Konseyi Tarafından Yönetilen Seçim Süreci

Sürecin İşleyişiyle İlgili Açıklama: Ballottino adı verilen çocuk herkesin gözü önünde içinde toplar bulunan vazodan tek tek 30 isim çekiyordu. Çekilen her isim Doçe olabilecek potansiyel bir aday anlamına geliyordu.

Daha sonra ikinci aşamada 30 üye sayı 9' a inecek şekilde kurayla çekiliş yapıyordu.

Üçüncü aşamada bu 9 üye oylama yoluyla Büyük Konsey üyelerinden 40 kişiyi seçiyordu.

Dördüncü aşamada 40 üye aynı şekilde sayı 12'ye inecek şekilde kurayla çekiliş yapmaya devam ediyordu.

Beşinci aşamada bu 12 üye oylama yoluyla Büyük Konsey üyelerinden 25 kişiyi seçiyordu.

Bir sonraki aşamada bu 25 üye aynı şekilde sayı 9' a inecek şekilde kurayla çekiliş yapıyordu.

Yedinci aşamada bu defa 9 üye oylama yoluyla Büyük Konsey üyelerinden 45 kişiyi seçiyordu.

Sekizinci aşamada 45 üye aynı şekilde sayı 11'e inecek şekilde kurayla çekiliş yapıyordu.

Dokuzuncu aşamada 11 üye oylama yoluyla Büyük Konsey üyelerinden 41 kişiyi seçiyordu. Bu 41 kişilik gruba *Consiglio dei Quaranta* adı veriliyordu.

Ve nihayet onuncu aşamada *Consiglio dei Quaranta* üyelerinin her biri Doçe olacak kişiyi kura ile belirleme sürecine iştirak ediyordu. 41 kişi açık oylama yoluyla her aday için "evet" ve "hayır" oylaması yapıyordu. 41 kişiden 25' inin "evet" oyunu alan kişi Doçe seçiliyordu.

Kaynak: (Coggins & Perali, 1998: 709-723)'deki açıklamalardan yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Küçük çocuğa verilen ana görev yukarıda da ifade edildiği üzere kura çekmekten ibaretti. Küçük çocuk Maggior Consiglio'da herkesin gözü önünde bir vazo içerisinden tek tek otuz kişinin ismini çekerek Doçe adaylarını belirlemiş oluyordu. Kura ile belirlenen otuz kişi içerisinden dokuz kişi tekrar kura ile seçilirdi. İki kuranın ardından, bu dokuz kişilik komitenin yedisinin oyuyla Maggior Consiglio üyeleri arasından kırk kişilik bir grup bu kez oylama yöntemiyle belirlenirdi. Maggior Consiglio'nun toplantı salonunda tüm üyelerin önünde bu kırk kişi arasından bu kez on iki üye yeniden kura yöntemi ile seçilirdi. Daha sonra seçilen bu on iki üye dokuz komite üyesinin de oyuyla Maggior Consiglio üyelerinden yirmi beş kişiyi oylama yöntemiyle belirliyordu. Bu yirmi beş üye içerisinden dokuz kişi Maggior Consiglio tarafından yine kura yöntemi ile tespit ediliyordu. Bu kez dokuz üye tarafından en az yedisinin desteğini alan kırk beş kişi oylama yöntemiyle belirleniyor ve sonrasında bu kırk beş üye arasından on bir kişi yeni bir kura ile tespit ediliyordu. Bu on bir kişinin Maggior Consiglio üyelerinden Consiglio dei Quaranta üyelerini, yani kırk bir kişiyi yeniden oylama yöntemi ile belirlemesinin ardından, bu konseydeki kırk bir kişinin her biri Doçe olacak kişiyi kura ile seçiyordu. Son olarak kırk bir üyenin kura yöntemi ile seçtiği kırk bir Doçe adayı arasından yeni Doçe, açık oylama yoluyla belirleniyor ve kırk bir kişiden yirmi beş kişinin evet oyunu alan kişi yeni Doçe seçiliyordu.

Ballottino'nun ana görevi seçimlerin hile olmadan dürüstçe yapılmasını sağlamaktan ibaretti. Seçim işlemi tamamlandıktan sonra Ballottino'yu bir ödül bekliyordu. Ballottino sonraki yaşamını ölünceye değin seçilen Doçe'nin sarayında sürdürme imkanına sahip oluyordu. Seçilen Doçe için çok özel bir regalya (tören) hazırlanırdı. Tören yaşlı bir üyenin "*Questo xe el tuo Doxe, se ve piaxe*" ("*Bu sizin Doçe'niz*") demesi ile başlardı. San Marco Kilisesi'ne doğru "*collaudatio popolare*" ye saygıyı ifade eden bu geçit resmi yapılırdı. Bu geçit resminin ardından Doçe'nin dürüst olacağına, yolsuzluk yapmayacağına dair yenin törenine geçilirdi. Ve ardından Doçe'ye doçelik tacı takdim edilerek tören sona ererdi (Aktan ve Yay, 2023).

Son olarak önemle belirtelim ki, hem kura yöntemi hem de oylama yöntemini içerisinde barından bu seçim sürecinde sırasıyla kırk üyenin seçilmesinde, öncesinde kura ile belirlenen dokuz kişinin yedisinin oyu (yaklaşık %78); yirmi beş üyenin seçilmesinde, öncesinde kura ile belirlenen on iki kişinin dokuzunun oyu (%75); kırk beş üyenin seçilmesinde, öncesinde kura ile belirlenen dokuz kişinin yedisinin oyu (yaklaşık %78); kırk bir üyenin seçilmesinde, öncesinde kura ile belirlenen on bir kişinin dokuzunun oyu (yaklaşık %82) ve son olarak

yeni Doçe seçiminde öncesinde kura ile belirlenen kırk bir kişiden yirmi beş kişinin oyu (yaklaşık %61), yani nitelikli çoğunluk koşulu aranmıştır. Venedik Cumhuriyeti'nde 1268'de Doçe seçimleri için getirilen bu yöntem 1797'de Venedik Cumhuriyeti'nin ortadan kalkmasına değin yaklaşık 530 sene yürürlükte kalmıştır.

5. VENEDİK CUMHURİYETİ'NDE YÖNETİCİLERİN GÖREVDE KALMA SÜRESİNİN SINIRLANDIRILMASI

Venedik Cumhuriyeti'nde uygulanan yönetim sistemi hem seçim hem de oylama yöntemlerini içerisinde barındıran muazzam ayrıntılara ve eşsiz bir sürece sahipti. Bunun yanı sıra kamusal makamlara atanan veyahut seçilenlerin görev süresine yönelik kısıtlamalar da büyük önem arz etmekteydi. Tablo-3 içerisinde Venedik Cumhuriyeti'nde önemli kamusal makamlara atanan veyahut seçilenlerin görev, yetki ve sorumluluklarının yanı sıra söz konusu makamlarda ne kadar süre görev yapacaklarına dair özet bilgiler sunulmaktadır.

Venedik Cumhuriyeti'nde Doçe'nin yanı sıra, Maggior Consiglio üyeleri ve Procuratori di San Marco olarak görev yapanlar yaşamları boyunca bu görevlerini sürdürmekteydi. Bu makamların dışındaki tüm makamlarda bir görev değişimi (rotasyon) ve görev süresi sınırlaması mevcuttu. Üstelik birçok makam için seçilen veyahut atanan kişilerin söz konusu makamlara yeniden seçilmesi veyahut atanmasının mümkün olmadığı da yine Tablo 3'teki özet bilgilerden anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Venedik Cumhuriyeti Hükümet Yapısı ve Görev Süresi Sınırlamaları

Makam	Atama Prosedürleri ve Katılımcılar	Üye Sayısı	Kuruluş Tarihi	Görev Süresi	Görev, Yetki ve Sorumluluklar
Savi Grandi Başkanı	Savi grandi'ler (Akil Adamlar Heyeti) arasından dönüşümlü olarak seçilirdi.	1	(b.y)	1 hafta	Savi Grandi'lere liderlik etmek.
Quaranta (Kırklar) Başkanı	Consiglio dei Quaranta üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	3	(b.y)	2 ay (Tekrar seçilme ve atama söz konusu değildi.	Consiglio dei Quaranta'ya liderlik etmek.
Dieci (Onlar) Başkanı	Consiglio dei Dieci üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	3	(b.y)	1 ay	Consiglio dei Dieci'ye liderlik etmek.
Savi del Consiglio / Collegio			15. Yüzyıl		Senato'nun yürütme kurulu görevini yerine getirmek (Bir nevi Bakanlık Kurulu / Kabine).
	Savi Gandi: Maggior Consiglio üyeleri arasından seçilirdi.	6	1400	6 ay (Tekrar seçilme ve atama söz konusu değildi.	Bakanlara / kabine üyelerine başkanlık etmek.
	Savi di Terraferma: Maggior Consiglio üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	5	1420-1430	6 ay	Savunmadan sorumlu Bakanlık görevini yerine getirmek.

	Savi Agli Ordini: Maggior Consiglio üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	5	1430-1442	6 ay	Ticaret, Donanma (Deniz Kuvvetleri) ve Kolonilerden sorumlu Bakanlık görevlerini yerine getirmek.
	Toplam Üye Sayısı	23			
Consiglio dei Dieci (Onlar Konseyi)			1310		Toplumsal düzen ve güvenliği sağlamak, yargı ve yürütme erki görevini yerine getirmek.
	Doçe	1	1427	-	
	Minor Consiglio / Signoria (Dukal Konsey) Üyeleri (Seçilmiş),	6	1427	-	
	Maggior Consiglio üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	10	1310	1 yıl (Tekrar seçilme ve atama söz konusu değildi.)	
	Toplam Üye Sayısı	17			
Consiglio dei Quaranta (Kırklar Konseyi)	Quarantia Civile Vecchia' nın önceki üyelerinden oluşurdu.	40	1207-1220	8 ay	Ceza davaları için yüksek temyiz mahkemesi görevini yerine getirmek.
Doçe	Maggior Consiglio üyeleri arasından kura (+ yüksek çoğunluk oylama kuralı) ile seçilirdi.	1	726	Yaşamboyu	Venedik Cumhuriyeti Devlet Başkanı görevini yerine getirmek.

ORGANİZASYON ve YÖNETİM BİLİMLERİ DERGİSİ
Cilt: 17 No: 1 Yıl: 2025 ISSN: 1309-8039 (Online)

Minor Consiglio / Signoria (Dukal Konsey) Üyeleri	Venedik Cumhuriyeti'nin 6 farklı bölgesinden Maggior Consiglio üyeleri arasından kura ile seçilirdi.	6	1175	1 yıl (Tekrar seçilme ve atama söz konusu değildi.	Doçe'ye danışmanlık yapmak ve yardımcı olmak.
Maggior Consiglio (Büyük Konsey)	Asılzadelik (nobelity) esas alınarak Maggior Consiglio tarafından seçilirdi.	400-2500	1172	Yaşamboyu	Üst düzey konsey üyelerinin seçimi, hakimlerin ve bazı üst düzey kamu görevlilerinin atanması, kanunların onaylanması gibi devletin tüm meseleleri ile ilgili kararları almak.
Procuratori di San Marco (San Marco Savcıları)	Maggior Consiglio üyeleri arasından seçilirdi.	9	9. Yüzyıl	Yaşamboyu	San Macro Yardım Sandığı'nı idare etmek, mülklerin vasisi ve mütevellisi görevlerini üstlenmek.
Quarantia Civile Nuova (Venedik Dışındaki Davalara Bakan Yüksek Mahkeme)	Maggior Consiglio üyeleri arasından seçilirdi.	40	(b.y)	8 ay	Venedik dışındaki hukuk davaları için yüksek mahkeme görevini yerine getirmek.

ORGANİZASYON ve YÖNETİM BİLİMLERİ DERGİSİ
Cilt: 17 No: 1 Yıl: 2025 ISSN: 1309-8039 (Online)

Quarantia Civile Vecchia (Venedik'teki Davalara Bakan Yüksek Mahkeme)	Quarantia Civile Nuova'nın önceki üyelerinden oluşurdu.	40	(b.y)	8 ay	Venedik'teki hukuk davaları için yüksek mahkeme görevini yerine getirmek.
Senate / Pregadi (Senato)			13. Yüzyıl		Yasama organı görevini yerine getirmek.
	Doçe	1	-	-	
	Consiglio dei Quaranta	40	-	-	
	Magistrates (Kamu görevlileri)	140	(b.y)	Ortalama 12-16 ay	
	Maggior Consiglio üyeleri arasından seçilenler	60	-	1 yıl (Tekrar seçilme ve atama mümkün)	
	Zonta (Soylular): 60'tan fazla seçilmiş Maggior Consiglio üyesi tarafından yapılan seçimle göreve gelirlerdi.	60	1413-1506	1 yıl (Tekrar seçilme ve atama mümkün)	
	Toplam Üye Sayısı	301			
Minor Consiglio / Signoria (Dukal Konsey)					Maggior Consiglio'nun gündemini belirlemek ve
	Doçe	1	-	-	

	Minor Consiglio / Signoria Üyeleri (Seçilmiş)	6	-	-	Pien Collegio (Kolej) ile Senate / Pregadi'ye başkanlık etmek.
	Quaranta Liderleri'nden oluşurdu.	3	-	-	
	Toplam Üye Sayısı	10			
State Prosecutors (Kamu Savcıları)	Maggior Consiglio üyeleri arasından seçilirdi.	3	(b.y)	16 ay	Yolsuzlukları kovuşturmak.

Not: (b.y) = bilgi yok

Kaynak: Tablo oluşturulmasında birinci derecede (Smith & Al-Bawwab, 2017) esas alınmış, bunun yanı sıra bilgiler şu kaynaklardaki açıklamalarla çapraz kontroller yapılarak düzenlenmiştir: Finlay, 1980; Norwich, 1982; Madden,2012.

6. DEMOKRASİ (CUMHURİYET), LOTOKRASİ ve GERONTOKRASİ

“[Venedik hükümeti] kendisini yüzlerce yıl aynı biçimde, fitne veya iç karışıklık olmadan korudu. Bunun nedeni, Venediklilerin diğer şehirlerde olduğu gibi kin ve düşmanlık beslememeleri ya da yapabilseler kargaşa çıkaracak hırslı ve kavgacı beyinlerin olmaması değildi. Aksine, oluşturulan kurallar ve kurumlar öyle olduğu için bu unsurlar kontrol altında tutuldu.”¹¹

Francesco Guicciardini

Venedik asilzadeleri son derece ilginç ve kısmen karışık gibi görünen süper çoğunluk kuralı ile desteklenmiş kura usulüne neden başvurdular? Neden böyle bir yöntemi tercih ettiler? Babadan oğula geçen bir irsi monarşi ya da krallık rejimini benimsemek yerine neden üç sacayağından oluşan harmanlanmış bir siyasi sistemi inşa ettiler? Sacayaklarından ilki “cumhuriyet”, ikincisi “lotokrasi” ve sonuncusu da “gerontokrasi” idi. Birincisinin amacı katılımcılık; ikincisinin amacı adalet-eşitlik ve sonuncusunun amacı ise tecrübeye olan saygı idi. Muhtemelen yaşlı “vecchi”ler bizim bu yorumladığımız şekilde bir siyasi rejimin barış ve istikrara hizmet edeceğine inanıyorlardı.

¹¹ Guicciardini'nin sözünü şu kaynaktan aktarıyoruz: Coggins & Perali, 1998: 709.

Venedik devletini beş asır boyunca ayakta tutan bu üç sacayağından ilki cumhuriyet ya da demokrasi düşüncesidir. Venedik aristokrasisi sınırlı da olsa seçime dayalı bir cumhuriyet rejimi inşa etmenin doğru olduğuna inanıyordu. Venedik devleti elbette bugünkü anlamda bir demokrasi değildi; ancak demokrasinin temel erdemlerinin (denge ve denetleme, şeffaflık, yönetim gücünün sınırlandırılması vs.) önemli kısmına sahipti.

İkinci olarak seçim usulünün ortaya çıkaracağı hizipliklerin, kamplaşmaların, ittifakların, kutuplaşmaların kendilerine ve Venedik Devleti'ne zarar vereceğinin farkındaydılar. Seçim usulünün bu sakıncalarını ortadan kaldıracak bir kura usulü geliştirdiler. Kimi yazarların “*lotokrasi*” olarak da adlandırdığı bu kura usulü devlet temsilcilerinin ve yöneticilerinin oylama yöntemi ile değil, belirli bir süreye mahsus olmak üzere kurayla göreve gelmesini öngören bir siyasal yönetim modeliydi. *Episto-Kleros*¹² olarak adı verilen ve üç sacayaktan oluşan (sortisyon, rotasyon ve görev sürresi sınırlaması) *Demarşi* (Demarchy)¹³ Venedik siyasal yönetim biçiminin temelini oluşturuyordu. M. Cristina Molinari'nin ifade ettiği üzere “*Bu tür kuraya dayalı dolaylı seçimlerin iki temel özelliği vardır: Bir delege havuzu genel kurul içinden kura ile seçilir ve daha sonra nitelikli çoğunluk ile tek kazananlı seçimde oy kullanırlar.*” (Molinari, 2020:171). Venedik Cumhuriyeti'nde bu ilginç karma seçim ve atama sistemini inşa edenlerin ana gayesi kayırmacılık ve kollamacılık eğilimlerinden uzak bir sistemi tesis etmektir.

Ve son olarak Venedik devleti yaşlıların ve kıdemlilerin bilgi ve tecrübesine ve onlara saygıyı benimseyen bir “*gerontokrasi*” olarak inşa edildi. Üst yönetim kademelerinde sayıları 100 ila 200 arasında değişen ve “*vecchi*” adı verilen yaşlı konsey üyeleri hâkimdi. Robert Finlay'ın bu konuda şunları yazmaktadır:

¹² Episto-Kleros Coşkun Can Aktan'ın literatüre kazandırdığı bir kavramdır. Episto-Kleros eski Yunanca iki kelimenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur: “*episto*”/ “*epistēmē*” (bilgi) ve “*klēros*” (şans) Bkz. Aktan, 2022.

¹³ Venedik'te yürürlükte olan siyasal yönetim biçimi babadan oğula geçen bir irsî monarşi, hanedanlık ya da krallık rejimi olmadığından ve sınırlı ölçüde de olsa seçim ve oylamaya yer verdiğinden bugüne değin sıklıkla Cumhuriyet ya da Demokrasi olarak adlandırılmıştır. Venedik devlet başkanı ve üst yönetim organlarındaki bazı yöneticilerin kura ile seçilmesi dolayısıyla Venedik Cumhuriyeti'ni biz “*Demarşi*” olarak adlandırmanın doğru olacağına inanıyoruz. Demarşi kısaca temsilcilerin ve siyasal görevlilerin liyakat kriterlerini karşılayan aday havuzundan kurayla seçilmesidir. Demarşi konusunda bkz. Aktan, 2017; Aktan & Yay, 2021b; Aktan & Fettahoğlu, 2021.

“Bu en uzun ömürlü cumhuriyetin aynı zamanda tarihin en başarılı gerontokrasisi olması kesinlikle tesadüf değildir” (Finlay, 1978:178).

Burada bir önemli husus üzerinde bir açıklama yapmakta yarar görüyoruz. Venedik Cumhuriyeti’nde “görev süresi sınırlaması” uygulaması benimsenirken Devlet Başkanı açısından “yaş sınırlaması” uygulamasına yer verilmemiştir. Bu açıdan Venedik Cumhuriyeti’nde *Gerontokrasi* adı verilen bir demokrasi uygulamasının yürürlükte olduğunu not etmeliyiz. Doçe, Maggior Consiglio üyeleri ve Procuratori di San Marco olarak görev yapanlar yaşam boyu görevde kalma hakkına sahiptiler. İleri yaşlarda görevin hakkıyla ve layığıyla yerine getirilmeyeceği hususunun ihmal edilmiş olması Venedik Cumhuriyeti’deki lotokrasinin bir eksikliği olarak kabul edilebilir.

7. BALLOTTİNO ve BALLOTTAGGIO

“Kurumlar, bir toplumun teşvik edici yapısını oluşturur ve sonuç olarak siyasi ve iktisadi kurumlar, ekonomik performansın gerisinde yatan belirleyicidir.”¹⁴

Douglass C. North

697-1797 tarihleri arasında yaşamış olan bir devleti yaklaşık on bir asır boyunca ayakta tutan ne olmuştur acaba? Ondan da önemlisi aradan 300 küsur yıl geçmiş olmasına rağmen kendisine hala saygı ve hayranlık duyulan bir başarının sırrı nedir acaba? Bunun en doğru ve belki de tek cevabı bulunmaktadır: kurallar ve kurumlar.¹⁵ Venedik özellikle 1268 ile 1797 yılları arasında uyguladığı “*Ballottaggio*” adı verilen bir siyasi rejim ve seçim sistemi sayesinde Avrupa’nın en istikrarlı ve barış içinde yaşayan bir şehir devleti olmuştur. Venedik Cumhuriyeti’nde bu sistem beş yüz yıl boyunca aşağı yukarı değişmeden devam edip gitmiştir. Venedik Cumhuriyeti’nin başarısı “*Ballattino*” adı verilen bir kura çeken çocukla başlamıştır

Antik Atina’da Solon ve Kleistenes’in inşa ettikleri sortisyon (kura ile rastgele seçim usulü) ve rotasyon sisteminin bir benzeri Venedik Cumhuriyeti’nde kurulmuştur. Antik Yunan’da kura “*kleroterion*” adı verilen bir sistemle

¹⁴ (North, 1993).

¹⁵ De Lara da bizim gibi Venedik Cumhuriyeti’nin başarısının sırrının kurallar ve kurumlar olduğunu ifade etmektedir. Bkz. De Lara, 2008. Ayrıca bkz. (Greif, 1995: 734).

uygulanmıştır.¹⁶ Antik Atina’da kura usulü ve görev süresi sınırlaması uygulamasının ana gerekçesi tiranlığın kalıcı hale gelmesini önlemek ve her kabileden insanın kayırma ve kollamaya tabi olmadan devlet görevlerinde bulunabilmesine olanak tanımaktı. Solon ve Kleistenes’in vizyonunun bir benzerini Venedik Cumhuriyeti’ni inşa eden geniş ufuklu Doçe’lerde bulmak ve görmek mümkündür.

Venedik Cumhuriyeti’nde ise Venediklilerin “*patrisiato venesian*” (*venetian nobelity*) olarak adlandırdıkları sistemde aristokrasinin soylu kabul edilen üyeleri¹⁷ kendi aralarında güç kavgasına girmeden ve çatışmadan yaşamının formülünü kendi güç ve yetkilerini sınırlayacak bir yazılı olmayan anayasa (*self-enforcing constitutions*)¹⁸ oluşturmakta bulmuşlardır. Venedik asilzadeleri yazılı bir anayasaya sahip olmadan “*anayasacılık*” felsefesinin hem toplum yararına hem de kendi yararlarına sonuç üretecek bir kurum olduğunu görmüş ve anlamış ufku büyük insanlardı. Başlangıçta ifade ettiğimiz gibi “*kanallar*” inşa eden bu büyük Cumhuriyet ondan çok daha önemli olan “*kurumlar*” (*institutions*) inşa etmişlerdir. Venedik Cumhuriyeti iktisadi büyüme ve gelişmeye imkân sağlayacak siyasi kurumları inşa edebildikleri için başarılı olmuştur.

Venedik’te bir gondola binip onlarca “*kanallar*” üzerinde bir gezi yaparken “*gotik*” mimari ve kanalların büyüleyici güzelliğine olan hayranlığımızı ifade ettiğimizde Venedik başarısının sırrının “*kurumlar*” inşa etmek olduğunu da anlamamız ya da unutmamız gerekir. Puga ve Treffler’in aşağıdaki kayda değer tespitlerini bu çerçevede aktarmakta yarar görüyoruz: (Puga & Treffler, 2014:754)

“Venedik her zaman iki yüz sunmuştur. Büyük bir Orta Çağ ticaret merkezi olarak, zenginlik sadece güzel mimariye dayalı binalar inşa ederek değil, aynı zamanda dikkate değer derecede modern kurumlar inşa edilerek elde edilmiştir. Bu durum, Doçe'nin faaliyetlerinin çoğunu izleyen ve kısıtlayan zengin tüccarlardan oluşan bir parlamentoya (1172'de

¹⁶ Antik Yunan’da kura ile rastgele seçim usulü konusunda bkz: Aktan & Hallier, 2021; Aktan & Yay, 2021a. Doğrudan konumuz olmadığı için burada Antik Yunan’da uygulanan kura usulü (sortisyon) ve görev süresi sınırlaması (rotasyon) konusunda açıklamalar yapmaya gerek görmüyoruz.

¹⁷ “Patrizio”, Venedik şehir devletini ve Cumhuriyet’i yöneten aristokrasi üyelerinin soylu unvanı idi.

¹⁸ “*Self-enforcing constitutions*” kavramı ile ilgili olarak bkz. Gonzalez, et.all. 2008.

kurulmuş) ev sahipliği yapan Doçe'nin sarayından ve onun büyük Sala Maggiore salonundaki ihtişamdaki başka hiçbir yerde daha açık değildir.”

8. SONUÇ

Venedik Cumhuriyeti'nde bundan yaklaşık 1000 küsur yıl öncesinde Devlet Başkanı olarak görev yapan Doçe'nin seçilmesi ve atanmasında benimsenen kura usulü (sortisyon), onu tamamlayan “yüksek çoğunluk” oylaması ve muhtelif yöneticilik makamlarında görevde kalma süresi sınırlaması (rotasyon) uygulamalarının ana amacı mutlak ve kalıcı güç ve yetkilerin ortaya çıkarabileceği yozlaşmaları ortadan kaldırmaktan başka bir şey değildi. 697'den 1797 tarihine kadar hüküm süren Venedik Cumhuriyeti'nin “*La Serenissima*” yani sükûnet ve huzur dolu kent-devleti adıyla anılmasının gerisinde iyi bir yönetim sistemine, doğru kurallar ve kurumlara sahip olması yatmaktadır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tümüne ortak katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Aktan, C. C. (2017), *Demokrasi Eleştirisi ve Demarşı*, Ankara: Orion.

Aktan, C. C. (2020), *Davranışsal Politik İktisat*, Konya: Litera Türk Yayıncılık.

Aktan, C. C. (2022). “Episto-Kleros (Siyasi Liderlerin, Temsilcilerin ve Yöneticilerin Görevlendirilmesinde Liyakat İlkesine Dayalı Sortisyon ve Rotasyon Sistemi)”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1.

Aktan, C. C. ve Ekinci, A. (2022), *Keyfi Devletten Anayasal Hukuk Devletine Doğru - LEXREX – Kanun Kral’dan, Kural Karar’dan Üstündür*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Aktan, C. C. ve Fettahoğlu Hallier, M. (2021), “Devlet İdaresinde Temsilcilerin ve Yöneticilerin Atanmasında Kura Sistemi (Rastgele Seçim): Antik Atina Tecrübesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 13(1), 1-20.

Aktan, C. C. ve Yay, S. (2021a), “Kleroterion: Antik Yunan’da Kayırmacılık ve Kollamacılığı Önlemeye Yönelik Bir Sortisyon-Rotasyon Uygulaması”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 1-19.

Aktan, C. C. & Yay, S. (2021b), “Demarşı, Sortisyon ve Rotasyon -Temsilcilerin ve Yöneticilerin Seçimi ve Atanmasında Kura İle Rastgele Seçim (Sortisyon) ve Görev Süresi Sınırlaması (Rotasyon): Fayda ve Maliyet Analizi-”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13 (2): 228-259.

Aktan, C. C. ve Yay, S. (2023), *Venedik’te Lotokrasi Venedik Cumhuriyeti’nde Şansla Seçilen Bir Çocuğun Devlet Başkanı’nı Kura İle Seçmesi*, ResearchGate Preprint.

https://www.researchgate.net/publication/373048667_VENEDIK'TE_LOTOKRASI_Venedik_Cumhuriyeti'nde_Sansla_Secilen_Bir_Cocugun_Devlet_Baskani'ni_Kura_Ile_Secmesi.

Brown, H. F. (1895), Venice: An Historical Sketch of The Republic, London: Rivington, Percival & Go.

Coggins, J. & Perali, F. (1998), “64% Majority Rule in Ducal Venice: Voting for the Doge”, *Public Choice*, 97(4), 709-723.

Cozzi, G. (1973), “Authority and the Law in Renaissance Venice”, in: (Ed. J. R. Hale), *Renaissance Venice*, NJ: Rowman and Littlefield.

De Lara Y. G. (2008), “The Secret Of Venetian Success: A Public-Order, Reputation-Based Institution”. *European Review of Economic History*, 12(3), 247–285.

Finlay, R. (1978), “The Venetian Republic as a Gerontocracy: Age and Politics in the Renaissance”, *Journal of Medieval and Renaissance Studies*, 8(1), 157-178.

Finlay, R. (1980), *Politics in Renaissance Venice*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Gonzalez, D. L. Y., Greif A. & Saumitra J. (2008), “The Administrative Foundations of Self-Enforcing Constitutions”, *American Economic Review*, 98(2), 105-109.

Greif, A. (1995), “Political Organizations, Social Structure, and Institutional Success: Reflections From Genoa and Venice During the Commercial Revolution”, *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 151(4), 734-740.

Guicciardini, F. (1973), *Democracy of the Venetians*, içinde: (Ed. G. Maranini), *La Repubblica*, Florence: Vallecchi Editore.

Horodowich, E. (2009), *A Brief History of Venice: A New History of the City and Its People*, London, UK: Constable & Robinson Ltd.

Kershen, A. (2021), *Venedik Tarihi*, (Çev. H. Kaya), İstanbul: Runik Kitap.

Larivière, C. J. D. & Salzberg, R. (2003), “The People Are the City: The Idea of the Popolo and the Condition of the Popolani in Renaissance Venice”, *Annales Histoire, Sciences Sociales*, 68(4), 769-796.

Lote, S. (2013), Selection by Lot in Venice, <https://counter-currents.com/2013/06/lot-in-venice/>. (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

Machiavelli, N. (2022), Floransa Tarihi, (Çev. A. D. Hanegelioglu), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Madden, T. (2012), Venice: A New History, New York: Penguin Publishing.

Molinari, M. C. (2020), “How the Republic of Venice Chose Its Doge: Lot-Based Elections and Supermajority Rule”, Constitutional Political Economy, 31(2), 169-187.

North, D. C. (1993), Economic Performance through Time, Prize Lecture, Lecture to the Memory of Alfred Nobel, <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1993/north/lecture/>. (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

Norwich, J. J. (1982), A History of Venice, London: Penguin Books. Online erişim için bkz. <https://archive.org/details/historyofvenicef0000wiel>

Okey, T. 1910, Venice and its Story, London: J.M. Debt & Sons Ltd. Online tam metine erişim için bkz. <https://www.gutenberg.org/files/41209/41209-h/41209-h.htm>

Pocock, J. G. A., (1975), The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition, Princeton & Oxford: Princeton University Press.

Puga, D. & Trefler, D. (2014), “International Trade and Institutional Change: Medieval Venice’s Response to Globalization”, The Quarterly Journal of Economics, 129(2), 753–821.

Robbert, L. B. (2004), “Venice”, in: (Ed. C. Kleinhenz), Medieval Italy: An Encyclopedia, C. 1-2, New York: Routledge, 1121-1128.

Seindal, R. (2023), The Consiglio Maggiore, History Walks in Venice. <https://historywalksvenice.com/2023/02/the-consiglio-maggiore/>.

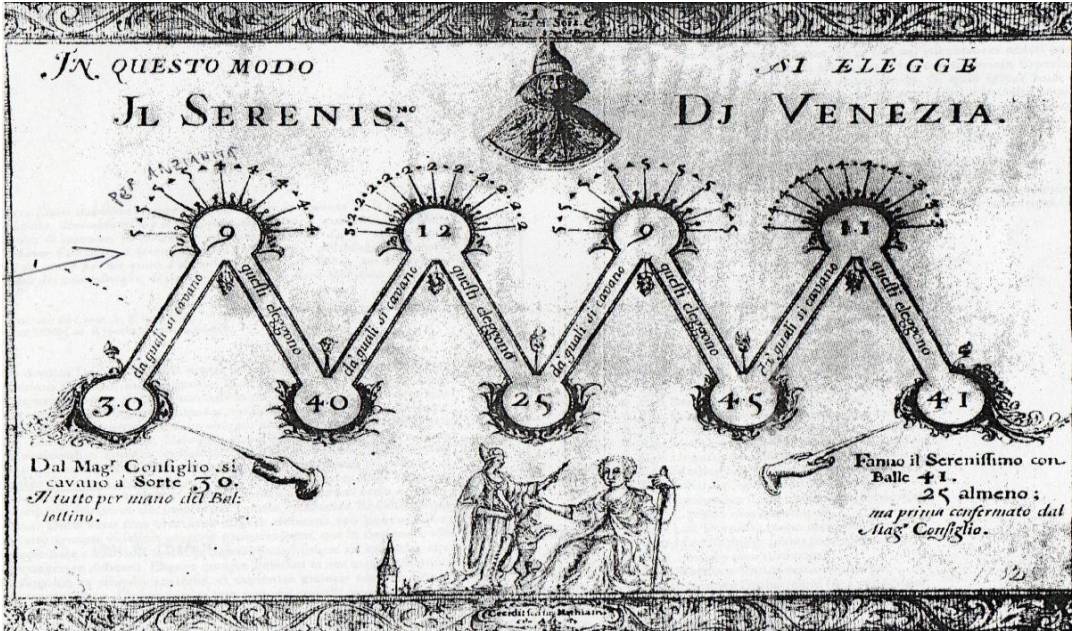
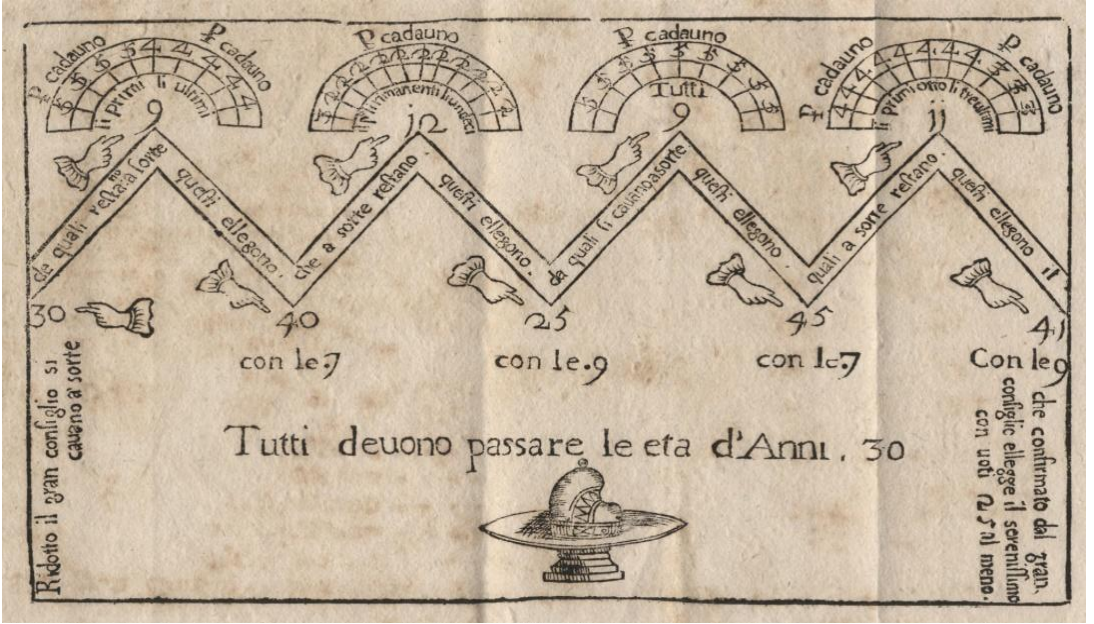
Smith, D. J. & Al-Bawwab R. (2017), “Constraining Elites: The Self-Enforcing Constitution of the Patricians of Venice”, Political Economy Research Institute, Middle Tennessee State University.

Available at SSRN:

<https://ssrn.com/abstract=2851157> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2851157>

Wiel, A. (1901), Venice, New York: G. P. Putnam’s Sons.

EKLER

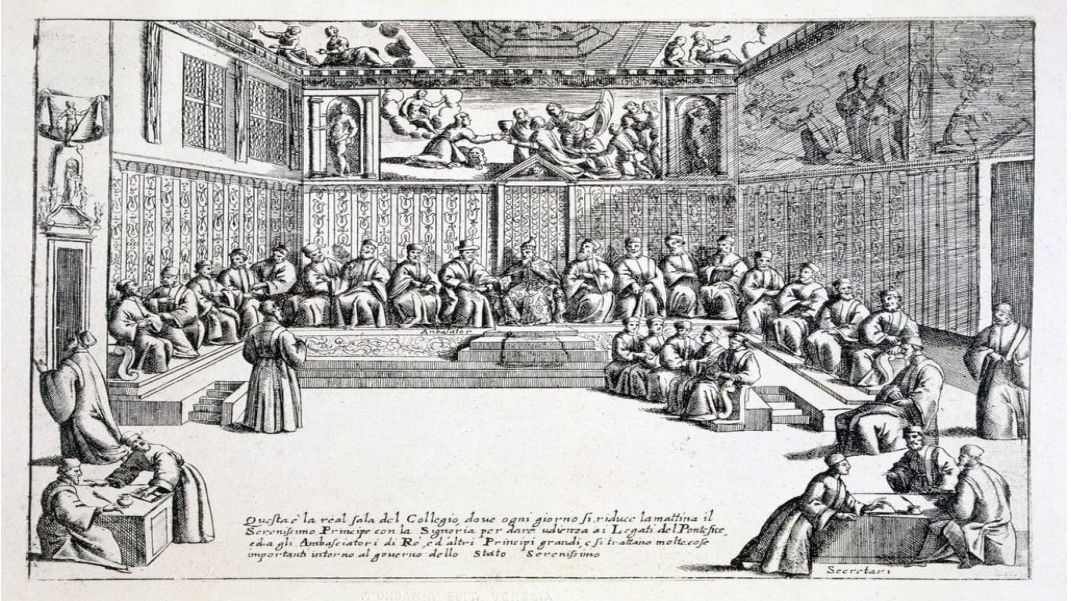
Venedik Doçe Seçimi Kurallarını Gösteren Bir Protokol 1730

Kaynak: <https://www.theballotboy.com/electing-the-doge>

Venedik'te Doçe İçin Yapılan Tören, 1556

Resim: © Matteo Pagano (1515–1588) **Kaynak:** The Metropolitan Museum of Art.
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/365127>

Sala del Consiglio del Doge di Venezia, 1876 / Büyük Konsey, 1876.
Kaynak: <https://www.meisterdrucke.it/stampe-d-arte/Italian-School/450454/>

Venedik Doge Seçimi İçin Yapılan İşlemleri Açıklayan Bir Resim

Resim: © Jacob von Sandrart, 1687

Kaynak: <https://www.theballotboy.com/electing-the-doge>

1492 Tarihinde Yapılan Doçe Seçiminde Kullanılan Kura Makinası Parçaları

Kaynak: Fondazione Musei Civici di Venezia <https://correr.visitmuve.it/en/home/>
Archivio di Stato di Venezia <https://www.archiviodistatovenezia.it/it/>
Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone, Venezia <https://www.scuoladalmatavenezia.com/>

1492 Tarihinde Yapılan Doçe Seçiminde Kullanılan Kura Makinası Parçaları

Kaynak: Fondazione Musei Civici di Venezia <https://correr.visitmuve.it/en/home/>
Archivio di Stato di Venezia <https://www.archiviodistatovenezia.it/it/>
Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone, Venezia <https://www.scuoladalmatavenezia.com/>